

DR. CONSTANTIN I. ISTRATI, MILITANT PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ

Virgiliu Z. Teodorescu

Acum la cumpăna veacurilor și a mileniilor este imperios necesar să ne reamintim de înaintașii care au avut ca prioritară preocupare prosperitatea țării, a neamului pe care au înțeles să-l slujească, depășind vicisitudinile care le-au fost presărate la tot pasul și contribuind astfel la afirmarea României. Un asemenea exemplu de dăruire pentru binele Patriei îl constituie personalitatea dr. Constantin I. Istrati. Ne propunem în acest moment să întreprindem o sumară trecere în revistă a unor momente ale vieții sale, relevante pentru a prezenta constanta sa preocupare de a fi un demn ostaș al apărării marilor idealuri naționale, permanent mobilizat la datorie, gata a fi slujitor de nădejde, gata de a învăța pentru el și pentru alții, a cerceta și deschide noi drumuri în domeniile științei, a recepționa și aplica cele dobândite de cercetători din lumea întreagă, de a pune în circuitul cunoașterii realizările lumii științifice din România.

O succintă evocare a principalelor momente ale vieții se impune pentru a înțelege concludent modul cum și-a atribuit această menire de ostaș al marilor deziderate.

S-a născut la 5 septembrie 1850 la Roman¹. După primele studii urmate în localitatea natală a poposit la Iași pentru a se forma ca viitor medic, pasiunea pentru cercetare facilitându-i luarea doctoratului în medicină, la București, în anul 1877. Progresele științei atât în domeniul diagnosticării pacienților și mai ales al acordării medicamentăției adecvate, l-au determinat să se specializeze în domeniul chimiei la Paris unde și-a luat licența și doctoratul și în acest domeniu, în anul 1885. La revenirea în țară s-a dedicat unei complexe activități, realizând o prestigioasă carieră didactică universitară, unei intense munci de cercetare, de organizare a numeroase instituții științifice, de organizații și manifestări profesionale, fiind o prezență polivalentă în tot ceea ce a reprezentat știința, un apreciat autor de manuale, muzeograf, organizator de expoziții științifice ca cele de la Iași și București, sau ca cea Jubiliară din anul 1906, toate dominate de preocuparea de a milita pentru unitatea poporului român. Organizator al laboratorului de chimie organică, decan al facultății de științe, coautor², împreună cu Gheorghe Gh. Longinescu³, a unui valoros tratat de chimie în care a integrat inclusiv rezultatele propriilor cercetări. Au fost apreciate, la timpul respectiv, cercetările care l-au condus la stabilirea calităților bogățiilor solului și subsolului României, rezultatele aducându-le la cunoștința contemporanilor cu mare promptitudine. Pentru stimularea unor asemenea cercetări a acționat⁴ pentru înființarea și asigurarea trăinicieii Societății române de științe în anul 1890, a Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor⁵ în anul 1902. În calitate de organizator al congresului și al expoziției de la București din anul 1903 a valorificat experiența dobândită în anul precedent, de fapt, trepte care l-au condus la misiunea care l-a consacrat în anul 1906 ca muzeograf, realizator la București al amplei expoziții Jubiliare. Neobositul cercetător a fost permanent solicitat la manifestările științifice

internaționale, comunicările sale fiind integrate în publicațiile instituțiilor organizatoare, aprecieri confirmate și de referințele ulterioare ale confrăților întru cercetare.

Ca om politic a fost în Parlamentul României deputat și senator, primar al Capitalei, ministru al Lucrărilor Publice în anul 1899, al Cultelor și Instrucțiunii Publice în anul 1900, al Domeniilor în anul 1907, al Industriei și Comerțului în anii 1916-1917. A fost un neobosit publicist, exemplu pentru mai tinerii colegi. Ca încununare a aprecierii contribuției la promovarea științelor Academia Română l-a ales membru corespondent⁶ la 1/13 aprilie 1889, iar titular⁷ la 7/19 aprilie 1899, la 5/18 aprilie 1902 a rostit⁸ discursul de recepție intitulat "Activitatea științifică a lui Ion Ghica", a fost desemnat ca președinte⁹ al acestui for academic pentru anii 1913-1916, ales la 25 mai/7 iunie 1913. În calitate de colecționar a fost unul din donatorii¹⁰ care au completat zestrea Bibliotecii Academiei Române ca și a altor instituții culturale. Finalul vieții l-a găsit la post cu misiunea de a prezenta și susține interesele României în apusul Europei în dificila conjunctură creată prin iminenta prăbușire a frontului răsăritean ca urmare a revoluție din Rusia. A decedat la Paris la 17/30 ianuarie 1918, ulterior, a fost reînhumat¹¹ în București în cimitirul Bellu.

Depășind aceste enunțative prezentări ne vom opri la semnificativele momente care au marcat, ca un fir roșu, anii activității sale ca militant pentru realizarea unității neamului românesc. La revenirea în țară după completarea studiilor în străinătate, a fost preocupat¹² de asigurarea formării de cadre în toate domeniile cercetării științifice, exemplul personal fiind mobilizator pentru mulți din mai tinerii contemporani ai săi. Este, în acest sens, edificator memoriul din 12 octombrie 1889 în care C. I. Istrati prezintă primii ani de activitate în domeniul învățământului în care s-a integrat de la 4 decembrie 1881 la școala de farmacie, ulterior, din anul 1885, la facultatea de medicină iar din 9 noiembrie 1887 la facultatea de științe, având o vechime neîntreruptă până la data întocmirii acestui document¹³.

La sfârșit de veac XIX cât și la începutul celui următor C.I. Istrati s-a afirmat prin comunicările, intervențiile la diverse sesiuni științifice internaționale unde contribuțiile sale au fost apreciate de participanți, iar la apariția lor în culegerile de specialitate fiind recenzate, citate de cei care aveau preocupări similare. Au fost anii când cercetările sale au deschis noi orizonturi în variate domenii ale științei, unele din aceste descoperiri purtându-i și perpetuându-i numele. Amintim în acest sens participarea sa în anul 1892 la Congresul internațional de chimie organizat la Geneva. O fotografie de epocă realizată de atelierul fotografic "Boissonnas" din Geneva a reținut prezența sa alături de ceilalți participanți¹⁴.

Conștient că prestigiul României poate fi afirmat și susținut nu numai prin participări ale unor reprezentanți ai țării la diversele manifestări internaționale, C.I. Istrati a militat pentru ca o serie de asemenea manifestări să fie găzduite în mirifica țară natală. De la cele întreprinse pentru susținerea candidaturii, la organizarea găzduirii, alcătuirea programului, asigurarea sejurului, a vizitelor, a ambianței desfășurării lucrărilor, inclusiv prin exemplificări sub forma unor complexe expoziții edificatoare prin cele reunite ca exponate, toate i-au revendicat o prezență benefică pentru reușita acțiunii.

Amintim în acest sens cele întreprinse pentru asigurarea lucrărilor

Congresului științelor¹⁵ găzduit în România în anul 1903. La acea dată C.I. Istrati obținuse o bogată experiență atât urmărind cu mare atenție cele întreprinse de gazdele la care fusese invitat cât și propria experiență dobândită¹⁶ prin acțiunea realizată la Iași în anul 1902. În acest sens, încă din vara anului 1903 demersurile întreprinse în perioada lunilor august-octombrie sunt edificatoare¹⁷. A fost prilejul de a antrena la acțiune factorii care au asigurat lucrările de renovare a spațiilor menite a adăposti lucrările, amplificarea și dotarea unităților gazdă. Documentele elaborate relevă minuțiozitatea, clarviziunea cu care a abordat fiecare problemă care urma să fie rezolvată la termenul stabilit. Astfel pentru preconizata expoziție a întocmit chestionare¹⁸ prin care, cei interesați să etaleze ceea ce considerau a fi edificator, trebuiau să prezinte concludente răspunsuri la întrebările organizatorilor.

Correspondența purtată la timpul respectiv cu diverse instituții, persoane particulare sau oficiale, inclusiv cu ministrul¹⁹ Spiru C. Haret²⁰ este în acest sens dovada preocupărilor, a modului de abordare și rezolvare. Remarcabil este și faptul că la timpul respectiv a căutat²¹ să asigure participarea românilor din toate teritoriile, prilej de realizare a unui fructuos schimb de experiență, de stimulare a preocupărilor pentru cauza națională.

Atenție deosebită a acordat-o și la stabilirea componentei juriilor²² care urmau să aprecieze, să claseze după criterii corespunzătoare piesele prezentate de participanți, recompensele acordate, servind, pe drept, la stimularea tuturor. În prezentarea obiectelor a căutat, ca teritorial, să existe o justă repartitie. A preconizat²³ ca fiecare exponat să fie însoțit de fotografii, desene care, împreună cu costumele, mobilierul, hărțile, documentele vechi, lucrările de artă plastică, sculpturile și picturile, cărțile, să ofere o concludentă posibilitate de înțelegere a condițiilor de producere a piesei, de evidențiere a calităților producătorului. Este, în acest sens, concludentă corespondența purtată cu Academia Română²⁴ la 5 septembrie 1903, cu directorul²⁵ bibliotecii "V.A. Urechia"²⁶ din Galați, la 9 septembrie 1903. Atunci când anumite defecțiuni birocratice fac ca demersurile sale să fie blocate intervine cu promptitudine, reproșurile fiind la obiect, obligând pe întârziată la o rapidă rezolvare a problemei. Relevantă în acest sens este corespondența purtată²⁷ cu Ministerul Agriculturii și Domeniilor.

A urmărit cu consecvență crearea de facilități²⁸ pentru participanți. Pentru ca piesele pentru expoziție să nu fie taxate a făcut intervențiile cuvenite la vamă pentru a li se acorda un regim de scutire de la obligațiile percepute în alte situații. Astfel a procedat și pentru piesele expediate de participanții din Bucovina. A intervenit și pentru facilitarea reducerii cheltuielilor de transport²⁹ atât pentru exponate cât și pentru persoanele participante. În acest caz intervențiile au fost formulate în numele Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor.

Prima intervenție menționa³⁰ ca dată a ținerii acestei manifestări perioada 21 - 25 septembrie 1903. Complexitatea problemelor impuse a fi rezolvate a determinat luarea în discuție a eventualității amânării acțiunii pentru anul 1904. Primirea, recepționarea și repartizarea celor considerate reprezentative calitativ și muzeografic l-au condus la o selecționare care a conferit expoziției o sugestivă și stimulativă prezență a celor mai competitive produse ale timpului. Pe acestea le-a integrat în catalogul-călăuză al expoziției având 300 de pagini. Pentru asigurarea tipăririi a

solicitat³¹, la 9 septembrie, și a obținut aprobarea din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice ca lucrarea să fie încredințată spre tipărire Imprimeriilor Statului. Expoziția a constituit prilejul de a invita să participe cu semnificative realizări pe cei care, în perioada imediat apropiată, obținuseră rezultate remarcabile în domeniile abordate, planurile și schițele invențiilor, machetele sau produsele obținute fiind probatorii în acest sens. A fost prilejul ca, printre altele, să adreseze invitația pentru participarea celor care realizaseră recente descoperiri notorii pentru știința și tehnica românească a acelor ani. Astfel, la 9 septembrie 1903, a adresat³² generalului Pascu invitația să prezinte noul telemetru și orice aparat inventat de el, iar colonelului Savopol să prezinte³³ aparatul de ochire și tot ceea ce credea că poate fi reprezentativ pentru domeniul lui de cercetare. Adresându-se colonelului Perticari îi solicita³⁴ să prezinte noul tun pe care l-a conceput. El enunța: „... dar cum nu pot concepea o expozițiune fără să cinstesc și tunul Perticari vă rog cu tot dinadinsul să fiți bun a ne trimite de urgență planurile și orice indicațiuni veți crede necesare, pentru a fi expuse și sărbătorite cum trebuie.” A fost prilejul de a solicita³⁵ și doamnei Elena Perticari tot ce era relevant pentru înțelegerea faptelor lui Ana și Carol Davila³⁶, precum și orice cusături vechi sau alte obiecte putând interesa trecutul nostru. Impresionantă este și scrisoarea adresată³⁷, la 9 septembrie, lui Tânoviceanu³⁸ prin care revendica pentru expunere cele două tablouri lucrate la Roma în anul 1812. El făcea mențiunea: “Țin cu deosebire ca memoria lui Asachi³⁹ să fie răsplătită și pusă în evidență” Corespondența⁴⁰ cu Eforia Spitalelor Civile i-a facilitat obținerea tabloului “Carol Davila”, pictură realizată de Nicolae Grigorescu⁴¹. Aria de reprezentare a tuturor factorilor educativi l-a preocupat îndeosebi pe C.I. Istrati.

Au fost situații când unele instituții au revendicat o participare cu pavilioane proprii. O astfel de propunere a formulat-o⁴² Epitropia spitalului Sf. Spiridon din Iași. Și într-un asemenea caz C.I. Istrati solicita ca instituția să-și etaleze trecutul, rezultatele obținute.

Pentru buna reușită a lucrărilor din primele momente, inclusiv festivitatea de deschidere la 20 septembrie 1903 a adresat⁴³, din timp, invitații rectorului Universității din București, primarului Capitalei, ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, președintelui Congresului pentru a lua cuvântul în plenul adunării.

Pentru dr. C.I. Istrati lucrările Congresului a fost prilejul de a prezenta⁴⁴ stadiul cercetărilor întreprinse pentru stabilirea originii petrolului românesc. La finalizarea lucrărilor, analiza modului de desfășurare i-a permis să formuleze⁴⁵ o serie de aprecieri, inclusiv propuneri pentru recompensarea celor care i-au fost colaboratorii apropiați în toate etapele de organizare ale manifestării.

Răsunetul apelului-chestionar lansat de C.I. Istrati în rândurile virtualilor participanți⁴⁶ din țară a fost benefic pentru reușita acțiunii. S-a constatat o preocupare concretizată prin oferirea pentru expunere a unor semnificative piese. De la relicve ale trecutului la piese de actualitate, evidențiind preocupări ale gândirii și tehnicii românești. Printre cei care au dorit să participe s-a aflat și comandantul Regimentului 32 Mircea care, de la Ploiești, a expediat⁴⁷ pentru a fi integrate în expoziție piesele ce le considera demne de a evidenția istoria acestei unități.

În acest context și Arsenalul Armatei și-a manifestat⁴⁸ intenția de a participa precizând în răspunsul la invitație că, printre altele, oferea spre expunere o statuie a

“Dorobanțului”, lucrare turnată în bronz și al cărui amplasament s-ar fi pretat în mijlocul pavilionului.

Răsunetul avut în rândurile celor care doreau să o viziteze a impus organizatorilor să prelungească termenul de vizitare și să facă demersurile necesare pentru acordarea⁴⁹ în continuare a facilităților de către C.F.R., acordându-se la 5/18 decembrie înlesnirile solicitate.

Impresiile participanților la expoziție, ecoul acestora în rândurile celor care n-au avut prilejul să o viziteze au determinat reacții care au reținut atenția pentru o lungă perioadă de timp, cele ce se întreprindeau ulterior erau comparate cu ceea ce fusese “la expoziție”. Aprecierea lui Nicolae Iorga⁵⁰ referitoare la realizarea și rezultatele prezente și viitoare ale unei asemenea prezentări a fost formulată la începutul lunii octombrie 1903 și publicată în periodicul “Semănătorul”⁵¹. Istoricul făcea propunerea, anticipând anul 1906, ca momentul începerii colonizării de către romani a Daciei să fie marcat și printr-o expoziție de amploare care să releve momentele principale din evoluția viețuirii pe plaiurile românești.

Considerăm că reala apreciere la adresa lui C.I. Istrati s-a manifestat în anul următor când au fost discutate măsurile convenite pentru organizarea unor ample manifestări evocatoare a unor reprezentative personalități din trecutul neamului românesc. Ne referim predilect la evocarea⁵² lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și împlinirea a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, moment conjugat și cu împlinirea a 1800 de ani de la cucerirea Daciei de către romani. Pentru ca dorita manifestare dedicată ultimului eveniment amintit, misiunea de organizator - comisar general al expoziției - a fost încredințată dr. C.I. Istrati. Nu a fost o numire de complezență, atribuirea acestei onorante responsabilități a fost determinată tocmai de calitățile manifestate anterior, apreciindu-se tenacitatea, perseverența, capacitatea de acoperire a tuturor problemelor, modul de antrenare la o eficientă cooperare a tuturor factorilor la o asemenea misiune. Mai mult, în acest caz, realizarea unei mari expoziții pornea de la zero. Ne referim la faptul că amplasamentul oferit spre a găzdui viitoarea expoziție era, la timpul respectiv, o zonă mlăștinoasă în partea de jos și cu smârcuri în partea colinară, cu excepția unei alei de lângă platoul Filaretului, definit la 1848 Câmpul Libertății pentru a aminti că acolo s-au reunit pentru a depune jurământul de credință, la 15 iunie, pe ceea ce definim ca “Proclamația de la Islaz”. Aleea fusese amenajată cu ocazia ridicării unei impunătoare construcții care a intrat în memoria bucureștenilor ca cișmeaua⁵³ Cantacuzino⁵⁴. În rest, era un teren mlăștinos, o componentă a “Cociucului”, ce amintea de vechiul traseu al meandrelor Dâmboviței care, mai ales la momentele de viitură, își aducea apele până sub zona colinară. Acesta era terenul preconizat și dorit de primărie să fie eradicat și pe care-l oferea spre metamorfozare organizatorilor expoziției. Situația implica lucrări de asanare, de remodelare a reliefului, de trasare a aleilor.

Toate trebuiau efectuate pe baza unui judicios plan care să asigure o graduală abordare a problemelor, într-o firească succesiune care să asigure front de lucru tuturor celor care conlucrau la această operă sub imperativul timpului scurt avut la dispoziție. Totul trebuia să devină funcțional, amplasamentele urmând să aibă, prin proporții, arhitectură, regim de înălțime, calitățile care să le confere personalitate, fără a diminua mediul înconjurător, prezența altor obiective. Mai mult, planul conceput trebuia să

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

asigure o conducere de la poarta - Arc de Triumf la dominantă de pe colină, acolo aflându-se reunite mărturiile evocatoare ale trecutului istoric și artele plastice. Având prețioasă colaborare a arhitecților coordonați de Ștefan Burcuș⁵⁵ și Victor Ștefănescu⁵⁶, elaboratorii planul de ansamblu care a deschis drumul proiectanților planurilor pentru fiecare obiectiv, s-a trecut la atacarea lucrărilor într-o efectivă cursă contra cronometru, fiecare zi, fiecare ceas fiind drămuț pentru a permite respectarea termenelor stabilite. Să nu uităm că metamorfoza s-a înfăptuit cu mijloacele tehnice ale epocii, roaba și lopata fiindu-le la îndemână pentru ca planul să devină realitate. Desecarea, transportul pământului, amenajarea teraselor, inclusiv a grotei, pavările de alei, construirea tuturor pavilioanelor, plantările de pomi și flori toate au fost astfel coordonate pentru ca în primăvara anului 1906 parcul și expoziția să fie o realitate la îndemâna vizitatorilor în perioada 7 iunie, ziua inaugurării cu festivitățile de la Arenele Romane și până la închidere, la 23 noiembrie. Demersurile necesare consemnate în corespondența purtată, reflectând preocupările organizatorilor, sunt astăzi relevante pentru a înțelege modul cum a fost, la timpul respectiv, posibilă o asemenea acțiune de amenajare a terenului, a pavilioanelor concomitent cu elaborarea expoziției care, prin amplexare, a fost un bun început în secolul al XX-lea în România care însă, în deceniile următoare, cu mijloace mult mai amplificate, nu a mai fost egalată.

Expoziția Jubiliară din anul 1906 a fost concepută⁵⁷ pentru a prezenta viața românilor din România dar și din teritoriile care, la acea dată, erau încorporate la alte state. Demersurile întreprinse s-au bucurat de cuvenită înțelegere, existând însă și excepții, cităm cazul Basarabiei unde, s-au folosit diverse pretexte pentru a masca de fapt că se dorea să nu fie cunoscut procesul de desnaționalizare care era o consecvență politică de stat a Rusiei țariste.

Și în cazul expoziției din anul 1906 calitățile de organizator ale dr. C.I. Istrati sunt evidențiate⁵⁸ de corespondența purtată cu cei care puteau deveni o prezență salutară. Chestionarele cu întrebările formulate se constituie structura unei micro monografii de prezentare a preocupărilor, a rezultatelor obținute prin folosirea unor metode considerate, la data respectivă, cele mai performante preocupări de îmbunătățire a organizării muncii, etc. În acest sens sunt concludente formulările unor producători agricoli care au procedat la descrierea zonei din punct de vedere geografic, geologic, climatic, lucrările întreprinse pentru ameliorarea și întreținerea solului, soiurile de plante cultivate, rezultatele obținute, sistemul de exploatare agricolă, tehnologia folosită, utilajele, modul de păstrare și valorificare a produselor, toate punând în evidență modul de organizare a exploatării agricole. Situații similare, cu ample răspunsuri, au fost formulate și de o serie de producători industriali, relevante pentru înțelegerea stadiului de evoluție înregistrat de ceea ce se putea aprecia la data respectivă a fi reprezentativ pentru industria românească.

Expoziția n-a fost numai un mijloc de etalare a produselor diverselor firme participante ci, prioritar, s-a preconizat și s-a realizat pentru vizitatori acel mediu propice pentru întâlnirea cu istoria, cultura, spiritualitatea prin care se evidențiau elementele ce ne sunt caracteristice ca năzuință de prezent pentru ca în viitor să ne conducă la Unire. Acestea au fost în atenția organizatorilor programele cu caracter cultural unde au fost susținute semnificative manifestări de înalt patriotism ce s-au

constituit liantul dător de energii viitoare necesar pentru cele ce trebuiau să fie împlinite. Faptul că, la timpul respectiv, prin facilitățile create, numeroși vizitatori i-au fost oaspeți din primăvară și până în toamnă târziu a fost prilejul de întâlnire, de cunoaștere reciprocă, stabilirea de prietenii, de viitoare alte acțiuni care să conducă la împlinirea dezideratelor românilor, este astăzi un fapt notoriu de necontestat. Această prezență, repetăm, nu s-a limitat numai la aria geografică a României acelor ani ci și la teritoriile statelor vecine, exclusiv cel al Basarabiei de unde, prin măsurile de oprimare ale regimului țarist, n-au putut fi însă prezenți cei care doreau să se afle, chiar și numai temporar, alături de frații lor români la ceas de sărbătoare. Ei erau cei care cunoșteau toate actele de reprimare la formularea apartenenței la neamul românesc. Cei ce s-au constituit totuși excepții cunoșteau că, la revenirea pe planurile natale, în cel mai fericit caz, surghiunul în Siberia era mijlocul exemplar de sancționare al celor îndrăzneți și, ca atare, au preferat să rămână pe teritoriul României sau să imigreze spre alte țări. Că această expoziție a avut un răsunet și în părțile Basarabiei a demonstrat-o și acțiunea anului 1911 când acolo s-a realizat, în condiții modeste de organizare, o expoziție care a încercat să prezinte viața locuitorilor teritoriilor românești de dincolo de Prut. Fiind invitat la acea manifestare expozițională, dr. C.I. Istrati și-a consemnat impresiile reținând calitățile și minusurile acelei întreprinderi.

Revenind la expoziția din anul 1906 este remarcabil răsunetul⁵⁹ în rândurile participanților care, plecând impresionați de cele văzute și auzite, au dus celor din locurile de obârșie mesajul care chema pe toți să acționeze pentru unitatea neamului românesc, urmând ca fiecare să fie conștient că trebuie să participe pentru afirmarea potențialului uman și material, al culturii. De fapt, toți erau convinși, prin cele trăite și simțite, că o nouă pagină a istoriei care consemna lupta pentru unitate, releva indubitabil că expresia "De la București soarele răsare!" era catalizatorul tuturor energiilor românești. Gama manifestărilor, dialogurile, spectacolele, predilect cele folclorice, parada portului, toate au fost prilej de afirmare a demnității naționale, având menirea de a contribui la coordonarea acțiunilor care au permis depășirea vicisitudinilor pe drumul spre unitatea națională. Meritul organizatorilor, coordonați de dr. C.I. Istrati este evidențiat și de modul cum au știut să se încadreze, să antreneze la acțiune, cele mai înflăcărâte personalități pentru afirmarea fără echivoc a acestor idealuri. Cu certitudine se poate afirma că Expoziția Jubiliară din anul 1906 a fost tribuna de enunțare a celor mai mărețe idealuri naționale, că a fost liantul care a condus la biruințele viitoare, generația împlătitoare a momentelor cruciale din martie, noiembrie și decembrie 1918 fiind părtașe la această solemnă întâlnire de afirmare a demnității naționale.

Ceea ce l-a călăuzit pe dr. C.I. Istrati și în cazul expoziției din anul 1906 a fost experiența dobândită în anterioarele acțiuni expoziționale, fiindu-i de exemplu modalitățile prin care evenimentele anilor 101-106, 1866, 1877-1878, 1881 le-a evidențiat în suita de exponate relevante și ale altor momente importante din istoria neamului românesc. Cele reținute de G. Murgoci⁶⁰, cel care a descris expoziția în coloanele "Calendarului Minervei 1907", sunt o concludentă mărturie a mesajului acestei ample acțiuni vizând, prin trecut, viitorul României. El a semnat articolul Dr. C. I. Istrati în care, referindu-se la realizarea expoziției, enunța⁶¹ o profetică apreciere: "Peste zeci de ani de zile se va scrie istoria acestor înălțătoare zile. Atunci, fără

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

dușmănie omenească și fără părtinire se va vedea cine a fost D-rul Istrati. Atunci tinerele vlăstare ale acestui neam, ridicat într-un avânt nou de viață și muncă prin Expoziția de la 1906, vor veni cu gând de admirare și simț de recunoștință, să caute în splendidele palate ale Filaretului urmele muncii acelui care, într-un moment anumit, a muncit mai mult ca o națiune întreagă. Admirând opera nepieritoare a unui mare român vor învăța a munci fără preget pentru a fi demni de neamul ce a dat astfel de oameni.” Că au existat și aprecieri critice o evidențiază reacția⁶² lui Nicolae Iorga care pe lângă relevarea celor pozitive considera că puteau fi și rezolvări mult mai eficiente.

Experiența dobândită, fără a-l infatua pe dr. C.I. Istrati, l-a determinat în anul 1908 să formuleze⁶³ semnificative puncte de vedere în privința a ceea ce a dorit și ce a reușit, de fapt, să facă pentru muzeografia românească. Reținem și faptul că în acei ani dr. C.I. Istrati a fost o prezență în cotidian acordând atenție la tot ce se petrecea în societatea românească. Această prezență o relevă și cuvintele enunțate⁶⁴ la înmormântarea de la Câmpina a lui Nicolae Grigorescu în luna iulie a anului 1907, când s-a alăturat celor care l-au condus pe ultimul drum pe cel care, în pictura românească, a acordat o atenție deosebită specificului național. Un alt prilej de afirmare a aprecierilor la adresa înaintașilor a căror contribuție istoria a consemnat-o, l-au situat în rândurile celor care n-au pierdut nici un prilej de a le omagia personalitatea, considerând, cu consecvență, că locul acestora este, pe merit, în Panteonul Cultural românesc. Astfel a reacționat la dezvelirea bustului lui Ion Ghica⁶⁵ în grădina Ateneului Român în anul 1910. Discursul său a fost o caldă pledoarie pentru cel care a binemeritat de la Patrie cuvenita cinstire.

Evoluția evenimentelor pe plan european în cel de al doilea deceniu, inclusiv deținerea reacțiilor față de ucigătorul război mondial l-au determinat să-și afirme poziția acționând pentru strângerea rândurilor a tuturor celor de o simțire pentru a înfăptui idealul de unitate națională. Astfel, la mitingul național organizat de societățile “Liga Culturală”⁶⁶, “Carpați”⁶⁷, “Legiunea Ardeleană”⁶⁸ “Acțiunea națională”⁶⁹, “Acțiunea patriotică”, “Legiunea bucovineană”, “Liga italo-română” și “Asociația latină”, nota informativă a domnului Prefecturii Poliției Capitalei consemna⁷⁰ luarea de poziție a dr. C.I. Istrati care milita pentru participarea la luptă pentru reîntregirea neamului, cuvântarea sa fiind apreciată ca mobilizatoare a energiilor umane chemate să contribuie la desăvârșirea acelor aspirații.

Neobositul cercetător al unor variate domenii ale științei n-a pregetat să fie în orice moment informat de cele ce se petreceau, căutând să fie cât mai des în contact nemijlocit cu locuitorii de pe plaiurile țării. În acest sens, a fost un neobosit voiajor, prezența sa fiind remarcată de presa timpului dar și prin imaginile care ne-au rămas ca doveditoare pentru a-i înțelege comportamentul. Amintim în acest sens vizita⁷¹ întreprinsă la mănăstirea Tismana.-

Moștenind de la mama sa pasiunea de colecționar, având și exemplul unor mai vârstnici contemporani cum fusese V.A. Urechia,⁷² a adunat, pe parcursul anilor, numeroase și variate relicve, mărturii ale creației umane din timpuri mai îndepărtate sau mai apropiate, inclusiv a contemporanilor. Este relevant episodul petrecut atunci când, după vizitarea expoziției sculptorului Ioan Iordănescu⁷³ din anul 1916, dr. C.I. Istrati i-a transmis ~~acestuia~~ intenția de a-i achiziționa lucrarea “Ștregărița” Prompt sculptorul l-a informat⁷⁴ că lucrarea fusese adjudecată de colecționarul Vasile

Mortun⁷⁵ care condiționase achiziționarea de nerealizarea unei replici care să ajungă la alt colecționar. Autorul îi transmitea, cu scuzele sale, ca o compensare o fotografie a lucrării.

Cele reunite în decursul anilor, atât de mama sa cât și de el însuși, au fost hărăzite să devină patrimoniu cultural în orașul Turnu Severin cu care să fie înzestrat noul Palat Cultural. Pe această cale, documente, ceramică, artă plastică, medalii și numismatică ș.a. toate au devenit obiecte de referință pentru cercetătorii trecutului, azi acest tezaur inestimabil este component al patrimoniului Arhivelor Naționale Direcția Județeană Mehedinți⁷⁶ și Muzeul "Porților De Fier" din orașul Drobeta - Turnu Severin. În alte împrejurări a donat și altor instituții remarcabile piese de patrimoniu.

Declanșarea evenimentelor militare ca participare a României la primul război mondial pentru a realiza dezideratele de reuniune a tuturor românilor într-un stat național, l-au aflat pe dr. C.I. Istrati în funcții de mare răspundere, capacitatea sa științifică și organizatorică fiindu-i valorificată, în prima etapă, ca ministru al Industriei ca apoi, atunci când prestigiul său putea contribui la depășirea unor asperități în relațiile cu aliații occidentali, să fie solicitat să parcurgă pe căi ocolitoare drumurile europene pentru a ajunge la Paris unde să fie purtătorul de cuvânt, alături de alte câteva prestigioase personalități, pentru a prezenta realitățile de pe frontul răsăritean la care, atât cât mai rămăsese ca Românie Liberă era angajată în eforturi incomensurabile pentru supraviețuire în confruntările impuse atât de aspirațiile inamicului de a traversa teritoriul Moldovei pentru a ajunge la doritele regiuni care i-ar fi facilitat aprovizionarea cu varii produse în momentele când penuria de alimente și materii prime pentru ducerea pe mai departe a războiului devenise catastrofală pentru Puterile Centrale, dar și pentru ceea ce se petrecea, dovedindu-se nebenefic în raporturile cu semnatarul de la răsărit al tratatului de alianță din august 1916 care-l obliga să ne fie alături în campania dusă împotriva Puterilor Centrale. Timpul demonstrase că în spatele celor declarate și semnate altele erau scopurile reale, de fapt moștenire de la diplomația veacurilor precedente care preconiza ca Rusia să treacă peste această insulă de latinitate în drumul ei spre sudul și centrul Europei. Cele enunțate de dr. C.I. Istrati în fața interlocutorilor apuseni erau în concordanță cu cele constatate, înțelese și raportate la timpul respectiv de șeful Misiunii Militare Franceze, generalul Henri Berthelot⁷⁷ Pentru dr. C.I. Istrati n-a fost o misiune ușoară, situația Franței ca și a altor aliați apuseni impunea ca alte fronturi să solicite dispersarea inamicului pentru a slăbi presiunea în occident. Defecțiunile de pe cel de răsărit permitea inamicul să exercite, ca o ultimă răbufnire, acțiuni menite să le aducă un avantaj conjunctural împotriva trupelor Antantei. Erau momente grele, logica fiind torpilată de pierderile umane și materiale. Cu tenacitate valorificându-și ultimele resurse fizice dr. C.I. Istrati a acționat ca un veritabil diplomat pentru a-și îndeplini misiunea, dispariția sa fiind o grea lovitură pentru cei care îi erau colaboratorii din preajmă dar și pentru cei din țară. Înhumat inițial la Paris a fost ulterior reînhumat la București în cimitirul Bellu.⁷⁸

Anii care au urmat au făcut remarcate glasurile celor care l-au cunoscut și apreciat. Presa timpului a consemnat asemenea reacții. Spicuim pe cele formulate de cei care i-au fost alături în calitate de colaboratori și prieteni. G.G. Longinescu, în anul

<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

1928, oferea tiparului⁷⁹ semnificative însemnări referitoare la modul cum l-a cunoscut pe dr. C.I. Istrati. Era momentul când bucureștenii, care lansaseră subscripția ca inițiativa lor să fie sprijinită de participarea oamenilor de bine din întreaga Românie, ajungeau la momentul solemn al dezvelirii monumentului⁸⁰ cinstirii dr. C. I. Istrati în parcul Carol I ce devenise o adevărată oază de verdeață benefică pentru Capitală. Monumentului i-a fost hărăzit un fericit amplasament⁸¹ pe alea centrală având în față frumosul pavilion Carol I, iar ca fundal pavilionul Industriilor. Trecerea a mai bine de două decenii a contribuit la dispariția multora din construcțiile provizorii dar și la o îmbogățire a vegetației parcului. La momentul dezvelirii Constantin Bacalbașa⁸² îl definea⁸³ pe dr. C.I.Istrati: "Un om de credință și muncă!" În același an revista "Natura"⁸⁴ îi dedica pagini evocatoare, relevând anii de cercetare care l-au condus la obținerea unor rezultate remarcabile, apreciate de savanții lumii ca valoroase contribuții la propășirea științei. O semnificativă evocare a dr. C.I. Istrati a fost prilejuită și de dezvelirea în parcul Carol I a bustului Ion Lahovary⁸⁵ când a luat cuvântul⁸⁶ și George G. Mironescu⁸⁷ care a reamintit asistenței rolul pe care l-au avut cei doi la realizarea Expoziției Jubiliare din anul 1906. Momentul centenarului existenței orașului modern Turnu Severin a fost marcat printr-o suită de manifestări. Evocarea istoriei Palatului Culturii⁸⁸, edificiu ce constituia una din principalele realizări⁸⁹ ale secolului al XX-lea din această urbe, i-a oferit lui Pompiliu Costescu prilejul de a evoca majora contribuție⁹⁰ a Mariei Istrati-Capșa și a dr. C.I. Istrati la constituirea tezaurului acestei instituții⁹¹

O amplă prezentare a contribuției dr. C.I. Istrati la promovarea științelor a realizat-o⁹² naturalistul Constantin Kirițescu, reputat om al școlii care a manifestat și un interes major pentru anii cruciali care au condus la realizarea României Mari, deziderat de o viață și a dr. C.I. Istrati, realizând monumentală istorie a războiului pentru reîntregirea neamului.

Trecerea anilor, metamorfoza impusă de conjunctura provocată de reajustarea hărții Europei prin actele care au condus și la rapturile teritoriale din trupul României, supusă ulterior la anii grei ai ocupației străine, a condus la așternerea vălului uitării pentru un număr de ani. În al șaptelea deceniu numele savantului, omului politic și de cultură dr. C.I. Istrati a fost readus în atenția publicului prin formularea, într-o serie de materiale de sinteză⁹³ a contribuției sale la propășirea României. Este regretabil că, acum la împlinirea a 150 de ani de la nașterea sa, preocupările dominate de procesul de globalizare și de îndepărtare, prin persuasiune, de istoria națională a poporului român, inclusiv a contribuției celor care au participat la promovarea ei pe trepte superioare, face ca actele pentru cinstirea înaintașilor să fie conștient neglijată de factorii care ar trebui să aibă în atenție asemenea evocări, ce ar fi benefice pentru tinerele generații pentru a înțelege ce moștenire au ca testimoniu de dus pe mai departe. Că această tăcere este calificabilă ca un act deliberat, o deducem, din păcate, de nejustificatele eliminări din patrimoniul acestui secol. Generația sa a știut, la cumpăna veacurilor XIX-XX, să elaboreze lucrări monumentale care au definit, pentru urmași, stadiul de cunoaștere a epocii. În acel context vizionarul dr. C.I.Istrati a avut capacitatea de analiză care i-a permis să anticipeze cuceririle științifice ale secolului al XX-lea.

Acum, la final de secol și mileniu, asemenea preocupări lipsesc cu desăvârșire

și în schimb istoria românilor este răstălmăcită, reajustată, catalogate fapte și persoane în totală neconcordanță cu trecutul, cu mărturiile moștenite, cosmetizare motivată tocmai de o eronată înțelegere a sensului de globalizare. Este și în acest caz timpul să ne dezmeticim pentru ca istoria acestui popor să fie parte componentă a istoriei universale pentru ca multe din realizările înaintașilor să fie recunoscute ca valori de patrimoniu cultural universal.

Fie ca această sumară evocare să fie prilej de meditație pentru ca să putem să ne apărăm și etala la reale cote valențele ce i-au definit pe înaintașii noștri, personalități ce merită să fie cunoscute în țară și străinătate ca reale coloane ale Panteonului românesc și universal. La început de veac și mileniu sperăm că analiza trecutului va integra definitiv la locul cuvenit contribuția omului de bine, savantul și patriotul dr. C.I.Istrati.

Dr. Constantin I. Istrati, a fighter for national unity **Summary**

The author describes the work of the scholar and patriot Constantin I. Istrati, as his life was a constant thrive to the accomplishment of the national goal, the unity of all Romanians. By his actions, he succeeded in initiating and coordinating the activity of several societies by the end of the 19th and the beginning of the 20th century. Through these associations he promoted a series of events, all meant to strengthen the links between Romanians everywhere. It was organizing congresses and exhibitions, travelling throughout the country, publishing works about national history were his means and thus he managed to promote culture, as well as by popular universities. The reading this study offers information that emphasise the man and his accomplishments.

NOTE:

1. Lucian Predescu, Enciclopedia Cugetarea - ,material românesc, oameni și înfăptuiri, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1940, p.448-449; Constantin Albu, în Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii —(Dicționar, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 202-203: Istoria orașului Roman 1392-1992, editată de societatea culturală „Roman 600”, Roman, 1992, p. 320-321, 225.
2. Constatin I. Istrati, Gheorghe Gh. Longinescu, Curs metodic de chimie și mineralogie, București, 1908.
3. Gheorghe Gh. Longinescu (12 septembrie 1869, Focșani 7 aprilie 1939, București). Studii la Focșani, Iași, licența în fizică la București, doctorat în chimie la Berlin, activitate științifică și pe tărâm cultural, carieră didactică universitară, publicist, membru corespondent la 8 iunie 1925 și onorar la 30 mai 1936 al Academiei Române. Vezi Constantin Albu. în Personalități , p. 217-218; Dorina N. Rusu. Istoria Academiei Române — repere cronologice. Editura Academiei Române, București, 1992, p. 173, 199.

4. Societatea română de științe a fost înființată la București 24 martie 1890, având în desfășurarea activității ulterioare patru secțiuni. Din ea s-a desprins în anul 1894 Societatea de științe fizice și chimice la propunerea dr. C.I.Istrati; Vezi Petre Dan, Asociații, cluburi, ligi, societăți — dicționar cronologic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 203-204.
5. Asociația română pentru înaintarea și răspândirea științei, constituită la Iași în zilele de 2-4 iunie 1902 în cadrul congresului organizat prin preocuparea dr. C. Istrati și a altor oameni de știință. În expozeul său dr. C.I.Istrati afirma: „A stimula cercetările științifice în țara noastră ca sol, ape, climă, floră, faună și etnografie, a constitui un centru de lumină în domeniul științelor către care să fie atrași nu numai Românii de pretutindeni, dar care să fie simpatic și popoarelor vecine și astfel pentru neamul Românesc să arate lumii destoinicia sa și în această direcție.” Vezi Petre Dan, op. cit., p. 252-253.
6. Dorina N. Rusu, op. cit., p. 72.
7. Idem, p. 93.
8. Idem, p. 101.
9. Idem, p. 133, 137, 140.
10. Idem, p. 85, 97, 104.
11. George Bezviconi, Necropola Capitalei, București, 1972, p. 163, poziția 73-20.
12. Arhivele Naționale - Direcția Arhivelor Istorice Centrale, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, inv. 527, (în continuare vom cita abreviat: A.N.- D.A.I.C.; fond: M. C.I.P.), dosar 783/1895, f. 45, documentul din 4 martie 1895.
13. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.I.P., dosar 4777/1888, f. 52, 55, 55v.
14. A. N.- Direcția Județeană (în continuare D.J.) Prahova — Ploiești, Fototeca.
15. A.N. - Direcția Municipiului București (în continuare D.M.B.), fond Institutul de chimie, dosar 3/1903 cuprinde filele relevante ale organizării expoziției „Asociației Române pentru înaintarea și răspândirea științelor” Sunt evidențiate în cele 152 de file demersurile întreprinse pentru obținerea localului, amenajarea, participarea expozanților, asigurarea transportului pentru piese și vizitatori, condițiile de vizitare ș.a. Dosarul a fost numerotat după ce a fost „structurat” pe mai multe capitole. Inițial au fost 141 de file. Printr-o eronată renumerotare au fost integrate și filele care stucturează documentele și s-a ajuns artificial la 152 de file, obținându-se o remăzgălire a acestora. Regretabil este și modul de legare prin împungerea cu sula. Păcat de documente. Scrisoarea lui Spini C. Haret (f. 22) sau f. 45 îndoită nu se pot citi, textul fiind spart și acoperit de celelalte file. N.B.! dosarul a fost cercetat tematic în anul 1982 și studiat de cercetători din anul 1985, iar la 2 aprilie 1996 a fost repus la dispoziția cercetării cu o nouă renumerotare!
16. Ibidem, nota 15, f. 105.
17. Ibidem, f. 2-21.
18. Ibidem, f. 22.
19. Ibidem.
20. Spiru C. Haret (15 februarie 1851, Iuși -17 decembrie 1912. București, cimitirul Bellu), studii la Dorohoi, Iași, București, licență fizico-matematici la București, specializare, doctorat matematici la Paris. Reformatör al învățământului de toate gradele, preocupat de starea țărănimii, organizator al sistemului cooperatist la sate

înființării de cătmine culturale și biblioteci, de atenee culturale ca filii ale societății bucureștene, al universităților populare, a fost pe bună dreptate „omul școlii”, ministru, publicist, membru corespondent 12 /24 octombrie 1879 și titular 31 martie/ 2 aprilie 1892 al Academiei Române. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 390; Dorina N. Rusu, op. cit. p. 54, 79.

21. Ibidem, nota 15, f. 23.

22. Ibidem, f. 25.

23. Ibidem, f. 27.

24. Ibidem, f. 29.

25. Ibidem, f. 44.

26. Biblioteca „V.A. Urechia”, instituție publică cu caracter enciclopedic, a fost înființată la Galați prin donația lui Vasile Alexandrescu Urechia în anul 1890 a 3500 de valoroase volume inclusiv incunabule și cărți rare, predilect referitoare la istoria poporului român, o bogată colecție de documente și stampe. Gestul lui V.A. Urechia a fost umat și de alți oameni de cultură contribuind astfel la îmbogățirea tezaurului acesteia. Biblioteca inițial a fost găzduită în localul liceului, ulterior fiind mutată într-un nou local, în prezent este adăpostită în fostul palat al Comisiei Europene a Dunării. Vezi Ghidul Bibliotecilor din R.P.R., Editura Didactică și Pedagogică, București, 1958, p. 155.

27. Ibidem, nota 15, f. 45, 48.

28. Ibidem, f. 50.

29. Ibidem, f. 101, 103, 104.

30. Ibidem, f. 105: „Calendarul Minervei 1904”, București, p. 97-103.

31. Ibidem, nota 15, f. 34, 115.

32. Ibidem, f. 35.

33. Ibidem, f. 36.

34. Ibidem, f. 37.

35. Ibidem, f. 38.

36. Carol Davila (8/20 aprilie 1828, Parma - 26 august 1884, București). Studii la Hamburg, Limoges, Nantes, Angers, doctoratul la Paris în farmacie și medicină, participă în Franța la combaterea unei epidemii de holeră, venit în Țara Românească în anul 1853, a acționat ca medic, organizator de școală medicală la mănăstirea Mihai Vodă din București filantrop, a înființat Grădina Botanică de la Cotroceni, școala de farmacie și cea veterinară, societatea medicală, societatea științelor naturale, ambulanțele armatei române, a întemeiat Azilul „Elena Doamna”, orfelinatul de băieți de la mănăstirea Pantelimon, carieră didactică universitară, popularizator al științelor, publicist, căsătorit în anul 1864 cu Ana Racoviță care a preluat și dus pe mai departe destinele azilului. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 258-259, G. Brătescu, în Personalitati..., p. 131-132.

37. Ibidem, nota 15, f. 39.

38. Ioan Târnoviceanu (1858, Glodu, jud. Dolj — 8 aprilie 1917?) Studii la Craiova, București, dreptul la Paris, carieră didactică universitară, colecționar de documente și de artă, cercetător al trecutului neamului românesc, publicist, membru corespondent al Academiei Române 9/21 aprilie 1897, donator al unei valoroase colecții de documente istorice pentru completarea tezaurului Bibliotecii Academiei

- Române. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 832; Dorina N. Rusu, op.cit., p. 91, 96, 99.
39. Gheorghe Asachi (1 martie 1788, Herța, azi Ucraina - 12 noiembrie 1869, Iași, osemintele la baza monumentului aflat în curtea școlii de pe strada Ștefan cel Mare), studii la Herța, Lvov, doctor în filozofie, licență în inginerie și arhitectură, specializat la Viena și Roma, cultură enciclopedică, poliglot, carieră didactică universitară, diplomat, artist plastic, ziarist, tipograf, arhivist, dramaturg, organizator al învățământului și culturii în Moldova. întreprinzător, publicist. Vezi Ionel Maftei, Personalități ieșene — Omagiu, vol. I, Iași, 1972, p. 47-52 cu bibliografie.
40. Ibidem, nota 15, f. 24, 94.
41. Nicolae Grigorescu (15 mai 1838, Pitaru, jud. Dâmbovița 21 iulie 1907, Câmpina) autodidact, pictor remarcat pentru calitățile sale manifestate în pictura religioasă, a primit o bursă pentru studii la Paris, lucrează în atmosfera artiștilor de la Barbizon, expunând în saloanele de la Paris, lucrările îl sunt achiziționate de mari personalități: întreprinde o călătorie de documentare în Europa, în anul 1877 a participat la campania militară ca pictor și fotograf reținând pe schițele întocmite și pe peliculă numeroase episoade ale eroismului ostașilor, modul de viață al combatanților, revenind în atelierul său a realizat numeroase compoziții referitoare la războiul de Independență concomitent fiind preocupat de reținerea specificului național, de personalități contemporane, printre care și dr. Carol Davila. Membru de onoare al Academiei Române 8/20 aprilie 1899. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 376-377: Vasile Florea, Arta Românească modernă și contemporană, Editura Meridiane, București, 1982, p. 80-92; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 94.
42. Ibidem, nota 15, f. 107.
43. Ibidem, f. 105.
44. Ibidem, f. 136.
45. Ibidem, f. 133,134.
46. Ibidem, f. 108,109.
47. Ibidem, f.145-146.
48. Ibidem, f. 79, 80.
49. Ibidem, f. 120, 141.
50. Nicolae Iorga (5/ 17iulie 1871, Botoșani 27 noiembrie 1940, Strejnicu, jud. Prahova, cimitirul Bellu), studii la Botoșani, Iași, licență în litere, specializare la Paris, Leipzig - doctoratul în filozofie, carieră didactică universitară, cercetător al relicvelor trecutului, poliglot, autor de studii istorice, cu referire la români și vecinii lor, la istoria universală, publicist, membru corespondent 9/21 aprilie 1897, titular 26 mai /8 iunie 1910 al Academiei Române și al altor prestigioase foruri de cercetare științifică din străinătate. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 436-441; Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga Cartea cu vieți ilustre, Editura Vremea, București, 1943, p. 63; G.G. Mironescu, Amintiri despre Nicolae Iorga, comunicare făcută în șediua intimă a Academiei Române din 28 martie 1941, extras din Analele Academiei Române, tomul I.XI.1940-1941, Editura „Bucovina” - I.E. Torouțiu - București.
51. „Semănătorul”, anul II, nr.40, 5 octombrie 1903, București, p. 627-630.

52. Spiru C. Haret a fost sprijinitorul amplelor manifestări din ani 1904 pentru comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și în anul 1905 pentru a-l evoca Mihai Viteazul, ambele momente conferind cinstirea noilor generații la adresa înaintașilor prin manifestări de amploare națională.
53. A.N.-D.M.B., fond Primăria Municipiului București, dosar 148/1906.
54. George Gr. Cantacuzino-Nababul (1837, București - 24 martie 1913, București) Studii la Paris, licența și doctoratul în drept, carieră juridică, politică-conservator, șef de partid, deputat, senator, ministru, la 1869 primar al Capitalei a 'manifestat interesul de a contribui la amenajarea urbanistică inițiind și amenajarea alei și construirea monumentalei cișmele, publicist. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 163.
55. Ștefan Burcuș (1871 - 21 august 1928, București, menționăm că Lucian Predescu dă ca an al nașterii 1870 în Bacău), studii de arhitectură la București și Paris, activitate de proiectare și carieră didactică. Realizator al planului de ansamblu al Expoziției Jubiliare din 1906, al Palatului Artelor din Parcul-Carol I, Palatul Bursei, Palatul Băncii Chrissoveloni, Catedrala Ortodoxă din Galați (în colaborare cu arh. Petre Antonescu). Vezi Frédéric Damè. Bucarest en 1906, Editura Socec, București, 1907, p. 561, 566, 578, 579; Lucian Predescu, op. cit., p. 145; "Arhitectura 1891-1941", ianuarie - martie 1941, București, p. 8; Paul Constantin, Dicționarul universal al arhitecților, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 62.
56. Victor G. Ștrefănescu /Stephănescu/ (14 martie 1877, București – 1950, București, incinerat, urna la cimitirul Bellu). Studii de arhitectură la București, la Școala politehnică din Dresda și la Școala de arte frumoase din Paris, cu diploma Școlii superioare de arhitectură din Paris a expus la Saloanele oficiale de la Paris din anii 1901-1902. În țară a colaborat la elaborarea planului general al Expoziției Jubiliare din Parcul Carol din 1906, proiectând și pavilionul regal, pavilionul geologie, ospătăria regală ș.a. Ulterior pentru diverși beneficiari a proiectat Palatul Institutului geologic, în calitate de arhitect șef al C.F.R. a proiectat extinderea ansamblului Gării de Nord zona coloanelor, a contribuit la realizarea planului de renovare a Teatrului Național a proiectat și coordonat lucrările de construcție a bisericii Încoronării de la Alba Iulia, carieră didactică universitară, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 809; Frédéric Damè op. cit., p. 566-567; George Bezviconi, op. cit., p. 265; Paul Dan, op. cit., p. 311; Maria Ioniță, Piese din colecțiile fotografice ale Muzeului Național de Istorie care prezintă realizări ale arh. V. G. Stephănescu, în „Revista Muzeelor”, anul – XXXI, nr. 1/1994, București, p. 20-25.
57. A.N.- D.M.B., fond,Primăria Municipiului București, dosar 149/1906; Virgiliu Z. Teodorescu, Agricultura României reflectată în Expoziția Generală din 1906, concepția muzeografică a dr. Constantin Istrati, în „Al XIV-lea Simpozion Național de istorie și retrologie agrară a României“, Bacău, 23-27 august 1994, p. 324-327.
58. A.N. - D.J. Mehedinți, Colecția dr. Constantin Istrati 1429- 1945. Vezi Inventar arhivistic nr. 13". București. 1988, p. 405-407 cap. K. Documente referitoare la expoziția generală a României din 1906, pozițiile 1950-1962; Calendarul Minervei 1907", anul al IX-lea, București, p. 66, 72: "Enciclopedia României vol. IV, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

București, 1943, 291-293.

59. Un rol important, la timpul respectiv, pentru popularizarea expoziției, de către vizitatori ei, l-au avut catalogul și vederile prezentând, de la ansamblu și până la detaliu pavilioanele participanților. Cu ele au plecat vizitatorii difuzându-le și prezentându-le ca emoționante suveniruri ale celor văzute. Vezi București — Catalogul Capitalei și Expoziției cu două planuri, București, 1906.
60. Gheorghe/George/ Munteanu-Murgoci (20 iulie 1872, lângă Măcin, jud. Tulcea — 5 martie 1925, București). Studii la Brăila, București, Viena, München, licențiat în fizico- matematici, absolvent al Școlii Normale, doctor docent în științe specializare în geologie-geografie, mineralogie, pedologie, cercetător al resurselor subsolului românesc, carieră didactică universitară, popularizator al științelor, publicist, membru corespondent al Academiei Române 6 iunie 1923. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 578; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 165. Ștefan Rădulescu, în Personalități... p. 260-261.
61. „Calendarul Minervei 1907“, București, p. VI-VIII; 72-95 (Expoziția Jubiliară Națională), p. 96-108 (prezentarea expoziției), p. 109-113 (Pavilionul Minervei), p. 114-154 (Festivalul coral de la Expoziție), p. 159-173 (Junii din Brașov), p. 225 (Cadrul general).
62. „Neamul Românesc, anul I, nr. 86, București, 4 martie 1907, p. 518-519.
63. Constantin I. Istrati, Cuvinte relative la cele ce am voit să fac sau am făcut pentru muzeele noastre, București, 1908.
64. „Calendarul Minervei 1908“, București, p. 114-178; A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Alexandru Sanit Georges, inv. 654, dosar 5/1892-1928, f. 14 v, cuvântarea de la 26 iulie 1907.
65. Ion Ghica (decembrie 1817, București 22 aprilie 1897, Ghergani, jud. Dâmbovița). Studii la Paris, inginer minier, economist, carieră didactică universitară la Iași, om politic revoluționar la 1848, exilat la Samos devine guvernatorul insulei declarat prinț de Samos, reîntors în Țara Românească participă la acțiunea care a condus la 1859 la Unirea Principatelor deputat diplomat ministru, prim ministru participă la înlăturarea domnitorului Alecsandru Ioan I. Cuza scriitor memorialist, director general al teatrelor, publicist, membru al Societății Academice Române 13/25 august 1874, președinte al Academiei Române 2/14 iulie 1879 la 28 martie/ 9 aprilie 1880 susține discursul de recepție vorbind despre personalitatea lui Ion Câmpineanu. Vezi Lucian Predescu, op. cit. p. 360; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 42, 53, 54.
66. Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor – Liga Culturală a fost inițiată în anul 1890, înființată oficial la 24 ianuarie 1891 la București, fiind menită de membri ei fondatori a promova o varietate de manifestări care să permită ridicarea culturală și afirmarea aspirațiilor românilor de pretutindeni. Analiza celor întreprinse obiectivele ce urmăreau a fi în atenție erau dezbătute în cadrul congreselor anuale ce se organizau de fiecare dată în alt oraș, prilej de afirmare atrăgând la acțiune noi aderenți. Liga a avut până la 1899 periodical „Liga Română”, a inițiat Universitatea populară de la Vălenii de Munte, iar după 1918 a adoptat o nouă linie directoare în conformitate cu cerințele României Mari. Au fost anii când s-au construit în București palatul Ligii Culturale, incluzând spații și

- pentru Teatrul Ligii Culturale, devenit teatru municipal; azi eronat numit "Teatru Lucia Sturdza Bulandra". Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 490; Petre Dan, op. cit., p. 194-203.
67. Societatea Carpați a fost înființată la București la 24 ianuarie 1882 de tineri din Transilvania menită a sprijini acțiunile cu caracter național, acordând ajutoarele materiale la școlile, bisericile, instituțiile culturale care se confruntau cu regimul de oprimare al dualismului austro-ungar. Statutele au fost modificate de mai multe ori, activitatea desfășurându-se la nivel de secțiuni. Din rândurile membrilor au fost afirmate personalitățile care au conlucrat, la cumpăna veacurilor, pentru realizarea idealului național: Unirea tuturor românilor. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 175; Petre Dan, op. cit., p. 173.
68. Legiunea Ardeleană a românilor din Transilvania a fost inițiată la 6 și înființată la 20 august 1914 la București reunind pe românii ardeleni refugiați în România care, prin filialele din țară au acționat pentru susținerea ideii de participare la luptă pentru îndeplinirea idealului național. Legiunea avea propriul steag. Pentru asigurarea emiterii și receptării ideilor călăuzitoare a fost tipărit ziarul "Ardealul". Liga a acționat până la 15 septembrie 1915 când nevoia de reuniune a tuturor energiilor societăților și ligilor a condus la formarea prin contopire a "Federației unioniste" înființată la 18 septembrie 1915 la București, dr. C.I.Istrati având un rol primordial în coordonarea acestei evoluții. Vezi Petre Dan, op. cit., p. 286-287.
69. Acțiunea națională" a fost constituită la București prin preocuparea comitetului de conducere a Ligii Culturale la 27 octombrie 1914 având menirea să susțină obiectivele care să conducă pe români la realizarea Unirii. Vezi Petre Dan, op. cit., p. 287.
70. A.N.- D.M.B., fond Prefectura Poliției Capitalei, dosar 71/1914-1916, f. 55.
71. A.N.-D.A.I.C., colecția Fotografii II 987/1.
72. V.A. Urechia / pseudonimul lui Vasile Alexandrescu / (1 5/27 februarie 1834, Piatra Neamț - 22 noiembrie 1901, București). Liceul la Iași, studii de litere și filozofie în Franța și Spania, istoric, scriitor, carieră didactică universitară, folclorist, s-a preocupat de istoria poporului român a școlii, adunând și publicând documente, a acordat o atenție deosebită monumentelor istorice, cinstirii Eroilor neamului și a personalităților: activitate în calitate de secretar general și ministru în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, editor de periodice, inițiator și fondator de societăți menite să sprijine activitatea românilor de pretutindeni, membru fondator și președinte al Ligii Culturale, al Ateneului Român al Societății Macedo-române, al Societății literare devenită evolutiv Societatea Academică Română, Academia Română. La menționatele societăți a fost un consecvent donator, contribuind la îmbogățirea patrimoniului acestora. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 873; Iordan Datcu, S.C. Stroiescu, Dicționarul folcloriștilor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 437-438; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 9 (membru fondator 1/13 aprilie 1866), p. 21 (secretar 8/20 august 1867), p. 39 (secretar general 18/30 august 1872), p. 29, 30, 33, 36, 71, 102 (primul donator la 26 septembrie/9 octombrie 1868 cu care a început constituirea tezaurului Bibliotecii Societății Academice Române; Virgiliu Z. Teodorescu, Preocupările lui V. A. Urechia în vederea propășirii artei statuare în România, în „Revista Muzeelor și
- <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

- monumentelor — Monumente istorice și de artă“, nr. 2/1984, București, p. 68-72.
73. Ioan Iordănescu (18 iulie 1881, București - 26 decembrie 1950, București). Studii de artă la București, Paris și Neapole, participări la expoziții din țară și străinătate, organizator al vieții artistice, inclusiv al învățământului artistic particular. A participat la campania militară din primul război mondial realizând schițe din numeroasele episoade care i-au fost sursă de inspirație în tratarea viitoarelor monumente dedicate cinstirii Eroilor care i-au fost comandate de diverse localități, vezi Virgiliu Z. Teodorescu Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Ioan Iordănescu” comunicare la sesiunea organizată la Muzeul Național de Istorie în anul 1998, lucrare publicată în “Muzeul Național“, vol. XII., 2000).
74. A.N.- D.J. Mehedinți - Drobeta Turnu Severin, colecția dr. Constantin I. Istrati, Inventar nr. 13 / pagina 382, poziția 1824.
75. Vasile G. Morțun /26 sau 30 noiembrie 1860, Roman, jud. Neamț – 1919,?). Studii la Iași, Paris, facultatea de litere. În tinerețe a participat la întemeierea Cercului Socialist și fondarea periodicului „Dacia viitoare“, ales deputat ca social democrat a trecut ulterior la liberali ministru, colecționar, publicist. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 569.
76. A.N. D.J. Mehedinți - Drobeta Turnu Severin a publicat inventarul acestei colecții (documentele care au fost preluate conform legislației în vigoare). Henri Mathias Berthelot (7 decembrie 1861, Fleurs-Loire, Franța - 21 ianuarie 1931 Paris), studii și carieră militară, în primii ani ai războiului /1914-1916/ a îndeplinit misiuni la Marele Stat Major în calitate de general ca în toamna anului 1916 să fie trimis în România conducând Misiunea Militară Franceză având calitatea de consilier tehnic în Marele Cartier General al Armatei Române unde a avut prețioase contribuții la reorganizarea, dotarea și instruirea oștirii care în condițiile anului 1917 atât în acțiunile ofensive cât și în cele defensive, a demonstrat modul cum și-a însușit cele preconizate de el. Prin modul de comportare a câștigat repede simpatia atât a comandanților cât și a trupelor. Analiza pe care a întreprins-o l-a ajutat ca în foarte scurt timp să înțeleagă de unde proveneau majoritatea defecțiunilor de pe frontul de răsărit în campania anului 1916. El a sesizat lipsa de loialitate a aliatului rus care prefera să fie, cu mici excepții, în expectativă fără să-și asume responsabilitățile ce-i reveneau conform celor stipulate de tratatele semnate cu România. Defecțiunile intervenite după revoluțiile din Rusia au determinat o nouă situație pentru România nevoită să ajungă la tratativele cu inamicul fapt care a impus misiunii să părăsească Moldova. În toamna anului 1918 în condițiile ofensivei din peninsula balcanică trupele franceze s-au apropiat de Dunăre, moment în care și trupele române au trecut la acțiune pentru îndepărtarea inamicului de pe teritoriul României. După realizarea joncțiunii celor două armate aliate la 1 Decembrie 1918 generalul H. Berthelot a intrat în Capitală aflându-se în suita regelui Ferdinand I. Recunoștința românilor s-a manifestat în cele mai diverse modalități. Primiri entuziaste în localitățile pe care le-a vizitat declararea ca cetățean de onoare la Giurgiu, declanșarea unor acțiuni care să aducă în forul public a unor simboluri ale cinstirii, amenajare și îngrijirea locurilor de veci unde au fost înmormântați membrii misiunii căzuți la datorie pe teritoriul României, toate au fost încununate de propunerile lui Nicolae Iorga care, în Parlament, a propus să-i fie acordată calitatea

- de cetățean al României și să fie împroprietărit cu un domeniu și un conac în localitatea Fărcădia din jud. Hunedoara, măsuri aprobate în unanimitate. Locuitorii comunei au revendicat și schimbarea numelui localității pentru ca posteritatea să-i cinstească astfel numele. Forul științific al țării a hotărât în anul 1926, la 5 iunie desemnarea ca membru de onoare al Academiei Române. La rândul său, la reveniri de mai multe ori în România, a căutat să parcurgă drumurile țării. să se reîntâlnească cu foști luptători acum aflați în ampla bătaie a reconstrucției țării. Mai mult, în testamentul pe care l-a redactat a inclus prevederi referitoare la soarta a ceea ce definea în România prevăzând ca Academia Română să fie beneficiara veniturilor, cu sumele obținute urmând să se constituie un fond cu ajutorul căruia să declanșeze acțiuni care să permită studierea relațiilor franco-române în decursul timpurilor, la o mai bună cunoaștere reciprocă a celor două țări latine. Decesul său a îndurerat întreaga opinie publică din România. Vezi: Minerva - Enciclopedia Română, Cluj, 1930, p. 178-179; N. Cerbulescu, Generalul Henri Berthelot, Sibiu, 1931; C. Căzănișteanu, V. Zodian, A. Pandea, Comandanți militari, Editura Militară, București, 1983. p. 54; Dorin Stănescu, Aspecte privind relațiile dintre Nicolae Iorga și generalul Henri Mathias Berthelot, în Anuar, vol. VIII/1996, Ploiești, p. 404-406; Virgiliu Z. Teodorescu, Simboluri ale cinstirii dedicate generalului Henri Mathias Berthelot, în „Anuar” vol. IX/1997, Ploiești, p. 258-261.
78. George Bezviconi, Necropola Capitalei, București, 1972, p. 163, poziția 73-20.
 79. Universul literar, anul XLIV, nr. 45, București 4 noiembrie 1928, p. 717-718.
 80. Virgiliu Z. Teodorescu, Simboluri ale cinstirii dedicate dr. Constantin I. Istrati, în Biblioteca județeană „C. Sturdza”-Bacău 100 de ani de lectură publică, Bacău, 1995, p. 222-225.
 81. În anii 60 prin procesul de amplă metamorfozare - distrugerea parcului Carol I, rebotezat eronat Libertății, pentru a fi remodelat în vederea găzduirii Panteonul Eroilor clasei muncitoare, s-a procedat la îndepărtarea și acestui monument fiindu-i repartizată o nouă amplasare, în imediata apropiere a construcției Aenelor Romane, din vecinătatea bisericii și străzii Cuțitul de Agint. Proporțiile monumentului, postura personajului statuii și chiar basoreliefurile componente sunt totalmente dezavantajate de acest amplasament. Ca să nu fie singura greșală, pe vatra anterioară a fost plasat unul din giganții compoziției fostei Grote, înlăturându-se astfel caracterul unitar al celor trei componente. Se impune, ca act reparator, rezolvarea viitoare a reamplasării ambelor monumente. Vezi Virgiliu Z. Teodorescu, Restituiri - Grota din Parcul Carol, în Democrația, București, anul I., nr. 25, 9 iulie 1990, p. 4-5; idem, Incursiuni în trecut: Mormântul Eroului Necunoscut în “Evenimentul, București, anul II, nr. 73, noiembrie 1991, p. 6.
 82. Constantin Bacalbașa / la naștere Telescu / (21 august/2 septembrie 1856, București - 5 februarie 1935, București, cimitirul Bellu), studii parțiale de drept, s-a consacrat gazetăriei pe care a slujit-o până la moarte. Evocator al unor momente din evoluția orașului București, inclusiv anii ocupației inamice 1916 - 1918, publicist. Vezi Victor Bilciurescu, Necrolog, în “Calendarul Universul 1936”, București, p. 97 - 99, 239; Aristița și Tiberiu Avramescu, prefața la ediția Constantin Bacalbașa, Bucureștii de altă dată, vol. I (1871 - 1877), Editura Eminescu, București, 1987, p. V-XXXIV; Mihail Straje, Dicționar de pseudonime, <http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

Editura Minerva, București, 1973, p. 42-43.

83. „Universul literar“, anul XLIV, nr. 45, București, 4 noiembrie 1928, p. 719.

84. „Natura“, nr. 9/1928.

85. Ion N. Lahovary (1848 - 14 iunie 1915, București), licențiat în litere și doctor în drept la Paris, carieră juridică, om politic, deputat, ministru, diplomat, publicist. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 473.

86. George G. Mironescu, Cuvântări, vol .I, București, 1930, p. 192-194.

87. George G. Mironescu (28 ianuarie 1874, Vaslui -1949 ?). Studii la Iași, licența în litere la București, licența și doctoratul în drept la Paris, carieră didactică universitară, om politic, în anii 1917- 1918 la Paris a acționat pentru recunoașterea drepturilor noastre, inclusiv în presa franceză, deputat, ministru, prim ministru, reprezentant al României la Liga Națiunilor, consilier regal, publicist, membru de onoare al Academiei Române 31 mai 1939, reconfirmat 3 iulie 1990, Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 557; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 207, 295 menționând ca an al nașterii 1883.

88. Inițiativa din anul 1909 a condus la proiectarea edificiului de către arhitectul Grigore Cerchez, lansarea lucrărilor de construcție finalizate după primul război mondial. În anul 1923 au fost obținute de la stat, prin transfer, pentru orașul Turnu Severin, fostele colecții ale familiei dr. C.I. Istrati pentru a deveni nucleul viitorului muzeu preconizat a fi găzduit în acest palat. Vezi Pompiliu Costescu, Palatul Cultural din Turnu Severin, în „Bobe de grâu“, anul IV, nr.12, decembrie 1933, București, p. 728.

89. Ideea realizării Palatului Culturii a aparținut lui Teodor Costescu, omul de bine permanent preocupat pentru promovarea orașului Turnu Severin. Vezi „România Eroică“, anul V, nr. 5-8, septembrie-decembrie 1941, p. 107.

90. Dr. C.I. Istrati a organizat inițial acest muzeu în vila de la Câmpina în anul 1897, de unde în anul 1906, l-a transferat la București expunând piesele în cadrul Expoziției Jubiliare. După decesul colecționarului, urmașii au vândut statului aceste colecții, ulterior fiind obținute în anul 1923 pentru a fi integrate în patrimoniul mehedințean. Vezi nota 87.

91 Ibidem, nota 87, p. 727-745; A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor, Subdirecția Artelor Frumoase, dosar 21/1923, f. 181-182 memoriul locuitorilor mehedințeni către Ministrul Cultelor și Artelor referitor la soarta Muzeului dr. C.I. Istrati, semnăturile și rezoluția din 30 august 1923 pentru soluționarea favorabilă a cererilor pretențiilor.

92. Constatntin Kirițescu, Portrete – oameni pe care i-am cunoscut, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 217-228.

93. Personalități ..., p. 202-203.